

مهرزاد شفیع پور

گل چشمه

چشمه ساری که به جزیره متروکه علی آباد تغییر نام یافت

روزگاری بر دامنه قشلاق تپه، این تپه باستانی مشرف بر دشت پهناور و حاصلخیز کرج که امروزه آنرا با نام علی آباد گونه یا حسن آباد می شناسند؛ چندین چشمه پر آب بر پیشانی آن خودنمایی می کردند که بومیان به این نقطه گل چشمه می گفتند. اکنون نیز نام گل چشمه بر خیابان های علی آباد همچنان خودنمایی می کند و چندین خیابان آن با نام گل چشمه او ۲ و ۳ و ... نامگذاری شده اند. روزگاران قدیم آب چشمه ساران قشلاق تپه زمینهای حاصلخیز پایین دست خود را سیر آب می نمود و به همین خاطر این منطقه یکی از مناطق بیلاقی و خوش آب و هوا و غنی برای کشاورزی و دامپروری بوده است. خاستگاه بومیان این منطقه که کمتر از ۴۰ خانوار بوده اند، مناطقی چون قزوین، بوئین زهرا می باشد. موج مهاجرین شهرهای بیجار، ساوه و سرریز شدن جمعیت فقیرنشین شهرهای تهران - کرج و کوچ آنان به سوی مناطق حاشیه نشین همچون علی آباد از جمله عوامل رشد و توسعه نامتوازن این سکونتگاهست. در ادامه به برخی از مشکلات گریبانگیر گل چشمه (علی آباد) می پردازیم.

آنچه امروزه در شهر کرج و توابع آن ایجاد مسئله کرده و شاهد آن هستیم؛ رشد بی رویه و توسعه نامتوازن شهرک سازی در آن است که بدون برنامه ریزی و مدیریت شهری درست، شکل یافته اند و هم چنان در حال گسترش می باشند. توسعه این شهرک ها که بیشتر ریشه در بعد مکانی تصمیم گیران و مدیران جامعه دارد؛ امروزه شهرک کرج و توابع آن را با چالش عظیمی مواجه ساخته است. بی توجهی مدیران شهری به بعد فنی، کالبدی، زیرساخت های شهری و ملزومات اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی آن، مسائل عدیلهای در درون این سکونتگاهها به وجود آورده است. بنابراین در حال حاضر استان البرز با داشتن وسعتی کوچک دارای تراکم

استان البرز در حاشیه جنوبی رشته کوه البرز در بین استان تهران و قزوین قرار گرفته است. استان نوپای البرز که روزگاری شامل چندین تفرج گاه و روستاهای بیشمار در حاشیه پایتخت بود، امروزه شامل کلانشهر کرج و شهرهای زیادی با هسته روستایی می باشد.

در گذشته و حال برخی مسائل مدیریتی و اقتصادی زمینه رانش بسیاری از مهاجران شهر تهران به حواشی آن از جمله کرج و توابع آن فراهم ساخت که امروزه شاهد توسعه نامتوازن شهرهای استان نوپای البرز در کلیه زمینه ها بخصوص شکل گیری محلات حاشیه نشین و فقیر نشین زیادی در درون آن هستیم.

آقای قاسمی ساکن محله و خیابان دامداری در این زمینه می گوید: «ساخت و سازهای غیر قانونی که هیچ گونه نظارتی روی آنها صورت نمی گیرد متأسفانه یکی از مشکلات اساسی علی آباد است. دهیاری که مسئول و صادر کننده پروانه ساخت و ساز و عمران روستاست؛ نظارت درستی بر ساخت و سازها ندارد. به عنوان مثال مجوز یک ساختمان را صادر کرده که ۱۵ واحد مسکونی است که فقط یک واحد از این ساختمان پارکینگ دارد. اینجا مشکلات زیادی دارد از جمله عدم جمع آوری زباله ها و دیو ضایعات در انبارهای اطراف محله، کمبود امکانات بهداشتی و درمانی، نبود دبیرستان» سرعت فزاینده جمعیت پذیری علی آباد و سرریز قشر مستضعف مناطق شهری تهران، کرج و شهرک های اطراف آن از یک طرف و فقدان ابزار و سیاست های لازم جهت اسکان مطلوب جمعیت از طرف دیگر، موجب بروز ناهنجاری های گسترده ای در نظام کالبدی و اجتماعی این روستا گردیده که از آن جمله می توان به ایجاد بافتی فرسوده در هسته روستایی این شهر و ایجاد اجتماعات ناپایدار و نابسامان در قالب روستا شهری گردیده است.

اکثر ساکنین نسبت به وضعیت بد بهداشت و جمع آوری نامناسب زباله ها و تلنبار شدن فضولات حیوانی در اطراف محله و عدم ساماندهی فضاهای خالی اطراف محله معترض هستند. یکی از مشکلات اساسی علی آباد وجود طویله های گاو و گوسفند در درون آن است. هنوز برخی خانوارهای ساکن علی آباد که از ابتدا شغلشان دامپروری بوده در اطراف خانه خود دام نگهداری می کنند و سایر ساکنین نسبت به این قضیه معترضند. رضا جوان ساکن خیابان شهدا که مغازه اغذیه فروشی دارد در این مورد می گوید: «بزرگترین مشکل و نگرانی ما وجود طویله های گاو و گوسفند در دل محله است. بوی بد فضولات این حیوانات آزار دهنده است

بالای جمعیت و شهرهای کوچک و توسعه نیافته زیادی است که خارج از قواعد شهرسازی می باشند و علی آباد گونه نمونه ای از این دست سکونتگاههاست.

علی آباد گونه معروف به گل چشمه بر فراز تپه ای باستانی بنام قشلاق تپه احداث شده است. به لحاظ موقعیت جغرافیایی، این روستا شهر در جنوب شرق محمد آباد (محمد شهر) از توابع بخش مرکزی شهرستان کرج می باشد. اوج رشد و گسترش این سکونتگاه از اواسط دهه ۵۰ تا دهه ۷۰ شمسی است. به روایت بومیان تعداد خانوارهای بومی این روستا در دهه ۵۰ شمسی ۴۰ خانوار بوده که در سال ۱۳۹۰ مطابق با اسناد مرکز آمار ایران تعداد خانوارهای ساکن در آن به ۱۱۲۳ خانوار می رسد. جمعیت این روستا در سال ۱۳۹۰ طبق اطلاعات مرکز آمار ایران برابر با ۳۹۹۶ نفر می باشد.

بر فراز تپه گل چشمه یا علی آباد که می رسی از یک سو با دشتی پهناور و پر از زباله که محل تخلیه زباله های شهر کرج است مواجه می شوی و از سوی دیگر با خانه های ناپایدار و لرزان بر لبه پرتگاه و بر روی زمینی سست و مخاطره آمیز در ضلع شرقی محله صف کشیده اند؛ بر می خوری. در علی آباد نوعی مسکن نامتعارف شکل گرفته که اکثریت ساختمان های آن فرسوده و متعلق به دهه ۶۰ و ۷۰ شمسی هستند؛ ساختمان های یک طبقه با متراژ پایین و مصالح کم دوام بیشتر به چشم می آیند. ریزدانی، کیفیت پایین و نداشتن پارکینگ ویژگی اکثریت واحدهای مسکونی علی آباد است. ساخت و سازهای غیر قانونی و در لابلای خانه های یک طبقه و قد کوتاه علی آباد موجب رشد و افراشته شدن خانه های بلند قامت بالای پنج طبقه در این سکونتگاه گردیده است. از جمله مشکلات اصلی این تیپ ساختمان ها در درون بافت نفوذناپذیر این روستا با معابر کم عرض، عدم تأمین پارکینگ آنهاست.

نمونه طویله های محل نگهداری دام در دل علی آباد

**گسترش ناهمگون شهری
در علی آباد و از طرفی ناکارآمدی نظام مدیریت،
برنامه ریزی و ضعف برنامه های توسعه آن باعث شده
است که علی آباد با معضلات
فراوانی همراه باشد.
بنابراین روند افزایش جمعیت و توسعه ناپایدار در
علی آباد باعث شده که زیرساخت های شهری آن
پاسخ گویی این حجم عظیم جمعیت و
نیازهای این شهر نباشد.**

به محمدشهر یا کرج کوچ کنی و گرنه باید سختی های هر روز مسیر علی آباد تا این مناطق بخصوص در روزهای برفی زمستان برای رسیدن به مدرسه را به جان بخری .
علی مقصود نوجوان دبیرستان اهل علی آباد ساکن خیابان شهدای گلچشمه از رنج راهی می گوید که روزانه سه هزار تومان و ماهانه تقریباً ۹۰ هزار تومان هزینه رفت و برگشت او به محمد شهر برای گذران تحصیلش باید پرداخت کنند. پای صحبت هر کدام از جوانان و کودکان گل چشمه نشستیم، حرف کمبود امکانات آموزشی، فرهنگی و تفریحی را پیش کشیدند. از نداشتن دبیرستان و از رنج هایی که بر آنان برای ادامه تحصیل در سایر شهرها می رود، گفتند.

محسن عبادی مستاجر و ساکن خیابان شهدا از فقر، بیکاری، ناامنی، نبود امکانات بهداشتی و درمانی، نبود امکانات ورزشی و فضای سبز، عدم رسیدگی مسئولین به منطقه و ... حرف می زند. او می گوید: «ما سه برادر هستیم هر سه تا جوان بیکار و دارای زن بچه هستیم، امروزه مشکل اساسی اکثریت خانوارهای ساکن علی آباد فقر و بیکاری است. اینجا منبع درآمد کم است. اکثریت مردم کارگرند و به مناطق و شهرهای دیگر چون تهران، شهریار و کرج برای تأمین معاش زندگی شان شب و روز در رفت و آمد و تلاش هستند اما همچنان فقیر و درمانده اند و زندگی شان نسبت به گذشته خیلی بدتر شده است.»
گل چشمه یا علی آباد دیگر آن روستای دنج با چشمه ساران

و باعث رواج بیماریهای دامی در محل خواهند شد.»
محسن جوان ساکن خیابان دامداری یکی از خیابان های پایین دست علی آباد از کم آبی؛ نداشتن لوله کشی گاز، تاریکی خیابان، بوی بد جوی آب و رود فاضلاب که از مناطق دیگر به منطقه سرازیر می شود؛ شکایت دارد. او می گوید: «ما در اینجا در مضیقه قرار داریم، اکثر مواقع آب نداریم، لوله کشی گاز نداریم، تیرهای برق را بین هیچ کدام روشنایی ندارند، اینجا پر از خاک و خل است و زمان بارش پر گل و لای است، این همه آشغال و ضایعات بین در این انبارها جمع کرده اند، اینجا آفتاب که غروب می کند، تردد به سوی این محل بسیار سخت است. اینجا معروف به جزیره متروکه است به هر راننده ای بگویم ما را به محل برساند می ترسد. رفت و آمد به این منطقه در طول شب دشوار است. مسئولین اصلاً توجهی به اینجا نمی کنند. ما حتی یک عابر بانک نداریم، برای کارهای پیش و پا افتاده باید به محمد شهر یا مهر شهر برویم. بچه های دبیرستان باید بروند کرج و یا محمد آباد درس بخوانند؛ آیا این ظلم نیست. بیشتر مردم اینجا از قشر ضعیف و کارگرند. بخشی در کارخانه های تهران، صفادشت و ... مشغولند با دستمزدهای پایین که اصلاً کفاف زندگی شان را نمی دهد. بخشی از مردم اینجا کارگر فصلی اند. شغل خود من لوله کشی و کارهای متفرقه ساختمان است. الان چهار ماهه که بیکارم.
از مشکل آب، ساخت و سازهای غیر قانونی، نگه داری دام در محله، روشنایی معابر، کمبود امکانات بهداشتی و درمانی، داروخانه و بانک که بگذریم؛ کمبود فضای آموزشی و تفریحی نبودشان را به رخ می کشند. محصل و اهل علی آباد که باشی تا پایان راهنمایی می توانی در علی آباد درس بخوانی بیش از این اگر بخواهی درس بخوانی باید آواره دیار دیگری شوی. لذا باید

نمونه ساخت و سازهای غیرقانونی در علی آباد

گسترش ناهمگون شهری در علی آباد و از طرفی ناکارآمدی نظام مدیریت، برنامه ریزی و ضعف برنامه های توسعه آن باعث شده است که علی آباد با معضلات فراوانی همراه باشد. بنابراین روند افزایش جمعیت و توسعه ناپایدار در علی آباد باعث شده که زیرساخت های شهری آن پاسخ گوی این حجم عظیم جمعیت و نیازهای این شهر نباشد.

امروزه علی آباد با مسائل مختلفی دست به گریبان است. به هر ترتیب آنچه که در بازدید از علی آباد حاصل گردید این است که ساکنین علی آباد از فقر، بیکاری، مهاجرپذیری، مسائلی مانند ناامنی و رواج آسیب های اجتماعی فضاهای بی دفاع، نگره داری دام در محله، درهم تنیدگی بافت، ناپایداری و کیفیت پایین مسکن، نفوذناپذیری، ناهمواری معابر و خاک بودن بخش از معابر، ضعف روشنایی معابر، ضعف خدمات زیرساختی همچون آب آشامیدنی، نبود سیستم فاضلاب، بوب بد کانال فاضلاب در پایین دست روستا، آبگرفتگی معابر، غیربهداشتی بودن فضاهای عمومی، کمبود امکانات بهداشتی - درمانی، مشکل در حمل و نقل عمومی، کمبود خدمات آموزشی، ورزشی، تفریحی، فرهنگی، اداری، انتظامی، تجاری، فضای سبز و ... دچار عذاب هستند.

به هر حال امروزه شانه های خسته علی آباد تحمل این همه مشکل و تراکم جمعیت را ندارد. لذا آنچه امروزه در علی آباد شاهد آن هستیم؛ رشد بی رویه جمعیت و فرسوده سازیست که بدون برنامه ریزی و لحاظ شدن زیرساخت های مناسب شکل یافته است و همچنان در حال گسترش می باشد. لیکن در حال حاضر توسعه این سکونتگاه به هیچ وجه متناسب با ظرفیت و زیر ساخت های موجود آن نیست. آنچه مشهود است، بی توجهی مدیران و برنامه ریزان به بعد فنی، کالبدی، زیرساختی و ملزومات اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی علی آباد می باشد که مسائل زیادی در درون آن به وجود آورده است.

بنابراین امروزه همیاری و مشارکت مدنی مردم و احساس مسئولیت مدیران دستگاههای دولتی - عمومی نسبت به مردم علی آباد تنها راه حل کاهش مشکلات این منطقه به منظور توسعه پایدار آن می باشد.

زیبایش نیست. امروزه به یک روستاشهر بی قد و قواره تبدیل شده و همه چیز آن تغییر یافته است. اکثر ساکنین آن مهاجر و غیر بومی هستند. فرخی از ایل شاهسونند، زاده ساوه ۳۰ سال است که ساکن گل چشمه است او با حسرت از گذشته و چشمه ها و درخت های نابود شده آن می گوید؛ از روابط گرم اجتماعی بین ساکنین در گذشته حرف می زند. وی از دست عده ای از مهاجرین ساکن علی آباد شکایت دارد و می گوید: «محل را خراب کردند کارشان قاچاق مواد مخدر و خراب کاری است.» از او می پرسیم چرا اسم علی آباد بر گل چشمه سایه انداخته؟ در پاسخ می گوید: «اینجا سه چشمه داشت و چند درخت بزرگ و از قدیم الایام معروف به گل چشمه بوده است و چون مالک و زمین دار اینجا نامش علی بوده بعداً یواش یواش زمین های آن بین رعیت ها تقسیم شد از آن زمان به بعد دیگر به این محل گفتند علی آباد.»

در علی آباد رد پای همه اقوام ایرانی و غیرایرانی در آن پیداست. نزدیک ۲۰ درصد خانوارهای ساکن علی آباد افغان هستند که آنان نیز درد و رنج های فراوان دارند و اما هیچ گاه دم به شکایت نمی گشایند. برخی جوانان ایرانی محل به حضور آنان معترضند و آنان را عامل بیکاری منطقه می دانند. اکثریت ساکنین علی آباد از شهرهای بیجار و ساوه هستند که به ترتیب کرد زبان و ترک زبان هستند.

تنوع قومی و فرهنگی و مشکلات معیشتی باعث گسست روابط و تعاملات اجتماعی بین ساکنین محل برای پیگیری مشکلات علی آباد شده است. اکثر ساکنین از عملکرد مسئولین بخصوص دهیاری و شورای محل ناراضی هستند.

در حال حاضر توسعه علی آباد به هیچ وجه متناسب با ظرفیت و زیر ساخت های موجود آن نیست. آنچه مشهود است، بی توجهی مدیران و برنامه ریزان به بعد فنی، کالبدی، زیرساختی و ملزومات اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی علی آباد می باشد که مسائل زیادی در درون آن به وجود آورده است.

